

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

СТАНОВИЩЕ

по процедура за защита на дисертационен труд на тема

"Власт и идеология в Ранната новоасирийска империя (934–745 г. пр. Хр.)"

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

от

кандидат: **Зозан Мехмет Тархан,**

Научна област: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: **2.2. История и археология**

Докторска програма: **„Стара история“ - Стара история**, катедра „Стара история,
тракология и средновековна история“

Научен ръководител: проф. дин Диляна Ботева

Становището е изготвено от:

доц. д-р **Юлия Милчева Цветкова**, СУ "Св. Климент Охридски", ИФ,
Катедрата по Стара история, тракология и средновековна история

член на научното жури със заповед № РД 38-562/ 26.11.2021 г. на Ректора на СУ

1. Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният от Зозан Тархан дисертационен труд на тема „Власт и идеология в Ранната новоасирийска империя (934–745 г. пр.Хр.)“ е първото по рода си изследване в специализираната асириоложка историография на разглеждания проблем в посочения хронологически диапазон, с чиято публикация българската историческа наука може успешно да се впише в международните научни достижения. Текстът съдържа 342 страници и се състои от предварителни страници с оформено Съдържание и Благодарности (с. I-V), основна част, включваща Въведение, четири глави и Заключение (с. 1-278), Библиография (с. 279-298) и Приложения (текстови и илюстративни – с. 299-336). Библиографията включва оформени в отделни списъци корпусни издания на асирийските надписи и други издания на изворови документи (17 заглавия), 216 заглавия от съвременни изследвания по темата, както и списък на използваните електронни издания. Приложенията са смислово свързани с основната разработка и включват понятиен речник, таблица, 2 карти, 10 плана на проучвани ключови дворцови комплекси и 49 илюстративни изображения на асирийски релефи от епохата, към които се препраща в основния текст.

Оформлението е изчистено, наборът на компютърните страници е четивно представен, надхвърлящ приетия стандарт от 1800 знака, цитирането на изворите и литература е в бележки под линия, което е удачно в случая и не накъсва основния текст с позоваването на изворите по възприетите в асириологията съкращения.

2. Данни и лични впечатления за кандидата

Академичното развитие на Зозан Тархан протича в СУ „Св. Климент Охридски“, където от 2012 г. насетне тя се обучава и завършва последователно бакалавърска програма по археология, магистърските програми по „Античност и средновековие“ и по „Археология“, и е приета за докторант в програмата „Стара история: Стара история“ към катедрата по Стара история, тракология и средновековна история. Извън отличното представяне на колегата Тархан на всички етапи в процеса на обучението в СУ, множеството специализации (в Турция, Полша и Германия) във водещи институции за изследване на древните блискоизточни общества, които издават един последователен и целенасочен стремеж за изграждане професионалните ѝ компетенции и превръщането ѝ в търсен учен в областта на асириологията, бих искала да споделя личните си впечатления и удоволствието да се работи с нея както като студент в рамките на водените от мен курсове в магистърската програма, така и като отговорен и активен колега при реализацията на различните научните проектни начинания на екипа на катедрата ни.

3. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата в представения дисертационен труд

Представеният дисертационен труд разглежда един аналитичен аспект от историята на новоасирийската империя, което предполага добра запознатост с разнообразен изворов материал, а също и теоретична и методологическа подготовка. Необходимо е още тук да се изтъкне, че докторантката изключително умело се е справила с тази тематика, а уменията ѝ за синтез и обобщение при работата с изворите и историографията показва добрата ѝ запознатост с проблематиката и способността да се ориентира в значителното по обем документално богатство на новоасирийската империя.

В глава I „Извори“ (с. 8-24) са представени разнообразният изворов материал – писмени извори, археологически и образни паметници (иконографски извори), върху които е базирано по-нататъшното изследване. В следващата глава II (с. 25-41) е представен проблемът за властта в предходните

исторически периоди на Староасирийската епоха (2004–1736 г. пр. Хр.) и Средноасирийската епоха (1353–935 г. пр. Хр.). Изключително полезен (в частност за българската аудитория, където изследванията в областта на асириологията са единични) е синтезният преглед на историческото развитие на Асирия в предходните периоди. Докторантката демонстрира много добра запознатост с основните дебати в историографията и съвременното състояние на библиографията, при което не търсено механично увеличаване на обема на дисертацията с разкази извън темата, но концентрирано е представена еволюцията на концепцията и идеологията на властта.

В глава III (с. 42-193) са представени десетте асирийски владетели, управлявали в периода 934-745 г. пр. Хр. Поставеният тук акцент е върху външната им политика и строителната дейност, чрез които най-ясно се илюстрира съществуващата концепция за царската власт. Своеобразно обобщение на тази глава се явява разделът III.9 „Институции и длъжности“, в който са представени изводите от извършения исторически анализ и са формулирани основните задължения на царя – да разширява границите на държавата, да запази стабилността в страната, да контролира административната власт, да продължава строителната политика и изпълнява ролята на върховен жрец. Очертана е ролята на царската канцелария за упражняването на властта, на Съвета на висшите царски служители, на армията, на локалната администрация, както и на храмовете като институция, което позволява на колегата аргументирано да направи заключението, че ранната новоасирийска империя разполага с изградени „сложно устроени механизми, чието функциониране подпомага упражняването на царската власт“ (с. 193).

Глава IV (с. 194-265) съставлява същинската аналитична част на дисертационния труд. Тя демонстрира може би най-добре уменията на докторанта за синтез на общата картина и очертаване на избраната проблематика на представяне на идеологията на царската власт. Запознатостта ѝ с проблематиката на теоретично и методологично ниво ѝ позволяват аргументирано да формулира критични бележки към съществуващи хипотези и да изказва лично мнение, като напр. спрямо подхода на Ливерани, който „акцентира повече на това какви са целите на управляващата върхушка, а не толкова на методите, с които идеологията борави – идеите, възгледите и начините на въздействие“ (с. 195). Новият прочит на З. Тархан и другият поглед към царската власт в ранния новоасирийски период ѝ позволяват да се противопостави на споделяната концепцията за имперската идеология на царската власт и да подкрепи религиозния характер на идеологията, което представлява същностният принос на колегата в проблематиката. Тя аргументира добре тази концепция, като последователно илюстрира царя като избраник на боговете (демонстрирано чрез специфичната титулатура, призоваването във властта и проследяване на коронационния ритуал), като жрец, получил тази си роля директно от боговете и реално изпълняващ присъщите дейности, като завоевател, което също е осмисляно като негов ангажимент, поставен от боговете. Посланията на царската власт са материализирани в дворцовата архитектура и наличните в тях изобразителни паметници, представени в отделна подточка.

Особено ценно и съществен принос в труда е предложеното тълкуване на релефа от Тронната зала в Северозападния дворец на Ашурназирпал II, където Тархан ревизира приетата в историографията интерпретация, че в централната му част е представен два пъти образа на царя. Тя аргументира убедително чрез иконографски и семантичен анализ ново тълкуване на изобразените персонажи - лявото изображение като представящо предходния владетел Тукулти-Нинурта II, сочещ към приемника си Ашурназирпал II, изобразен вдясно (с. 207 и сл.). Колегата демонстрира добре овладяна теоретична терминология и коректно работи с концепции по отношение на понятието „империя“, което ѝ позволява да се разграничи от възприетата у Ливерани много обща дефиниция.

В главата „Заключение“ колегата обобщава историческия период и заключава, че идеологията на властта е от ключово значение за успешното ѝ функциониране, където въпреки произтичащата от боговете царска власт владетелят на практика се явява абсолютен монарх.

4. Аprobация на резултатите

Посочените научни трудове – дисертационен труд и четири статии (две от които под печат) отговарят на минималните национални изисквания и на допълнителните изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в научната област и професионално направление на процедурата.

В представения дисертационен труд и научни трудове по тази процедура няма плагиатство.

5. Качества на автореферата

Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертационния труд и отговаря на всички изисквания за изготвянето на резюмираното представяне на разработваната тема и основните постижения. Посочените приноси на дисертационни труд отразяват обективно качествата на разработката.

6. Критични бележки и препоръки

Някои изолирани граматични или чисто технически грешки се наблюдават в хода на изложението, като например на с. 70 в заглавието е останало Тукулти-Нинурта III, а не II както е правилното и налично в целия текст, или в бел. 922, където посочена година на посещение на сайта е „20221 г.“. Препоръчително е посочените в библиографията статии като отделен раздел „Електронни ресурси“ да бъдат организирани всъщност към останалата част – те представляват статии или онлайн архиви, които се отличават само по начина на дисеминацията им в уеб пространството и извеждането им отделно нарушава принципа на представяне на публикации от един автор по години, които също следва да са подредени в библиографията по възходящ ред от по-стари към по-нови, а не обратното както е сега.

7. Заключение

След като се запознах с представените в процедурата дисертационен труд и въз основа на гореизложеното, **препоръчвам** на научното жури да присъди на Зозан Мехмет Тархан образователна и научна степен „доктор“ в научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология“.

Изготвил становището:

Дата: 30.12.2021 г.

гр. София

.....

/доц. д-р Ю. Цветкова/